

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti
tuleviku heaks

Teemakokkuvõte

Euroopa Kool – näide kultuuriliselt ja keeleliselt mitmekesisest koolist

juuni 2019

RITA-RÄNNE
projekt

RITA-RÄNNE projekt aitab välja töötada teaduslikult põhjendatud innovaatilisi lähenemisi rände ja lõimumise protsesside juhtimiseks Eestis, eesmärgiga aidata kaasa majanduse arengule ja ühiskonna sidususe suurenemisele

SISSEJUHATUS

Kuuldes sõnaühendit Euroopa kool on suur tõenäosus, et enamus inimesi mõistab seda kui Euroopa mandril paiknevat kooli – Eestis, Saksamaal, Hispaanias või kus iganes Euroopas. Kui kirjutatakse Euroopa Koolist (lähiva esisuurtähega), ei pruugi ka kõik hariduseluga hästi kursis olevad inimesed mõista erinevust, mis kirjapildis ja veelgi enam sisuliselt ilmneb.

Alljärgnev ülevaade on koostatud eesmärgiga avardada teadmisi mitmekeelsust ja -kultuurilisust toetavate haridusmudelite kohta Euroopa Kooli süsteemi näitel. Käesolevast teemakokkuvõttest on võimalik saada lühiülevaade süsteemi tekkeloost ja arengutest – nii arvudest kui ka õppekorraldusest, mil viisil püstitatud eesmärgid on püütud saavutada. Ülevaate koostamisel on toetatud Euroopa Koolide ametlikele dokumentidele, varasematele uuringutele ja ülevaadetele, Euroopa Koolides töötavate õpetajate arvamustele, mis on kogutud vestluste käigus, intervjuudele erinevast rahvusest ja kahes erinevas koolis töötava ühe õppedirektori ja õpetajatega, samuti toetudes isiklikule töökogemusele õpetajana ja pedagoogilise nõustajana.

PÕHISÕNUMID:

- ❖ Erinevate emakeeltega ja kultuuritaustaga õpilased õpivad koos õppides erinevusi märkama, neid aktsepteerima ja väärtustama, nii ühiste kui ka individuaalsete eesmärkide nimel töötama;
- ❖ Võõrkeelses õppes saavutatakse püstitatud õpieesmärgid sarnaselt emakeelsele õppele;
- ❖ Mitmekeelses ja -kultuurilises õpikeskkonnas õpivad õpilased sellistes tingimustes toimima ja seda kui normaalsust aktsepteerima.

AUTOR

MAIE SOLL, Brüsseli Euroopa Kooli õpetaja

EUROOPA KOOLI TEKKELOUGU JA ARENG

Seoses 1950. aastal loodud Euroopa Sõe- ja Teraseühendusega¹ tekkis vajadus luua liitu kaasatud riikide töötajate lastele haridusvõimalused, mis tagaksid sujuvama ülemineku ühest koolist teise, kui vanemad lähetati mingiks ajaks tööle teisele maale. 1957. aastal allkirjastasid kuue riigi esindajad dokumendi, millega kiideti heaks Euroopa Kooli nime kandvate haridusasutuste loomine Euroopa Majandusühenduse² personali lastele hariduse andmiseks lepingupoolte territooriumil. Esimene selline kool oli loodud aga juba 1953. aastal Luksemburgis eksperimentaalkoolina (Office of Secretary General of the European Schools, 2003). Seega, **rääkides Euroopa Koolist, peetakse silmas süsteemi, millesse kuuluvad teatud koolid, mis töötavad samade põhimõtete alusel**. Euroopa Kooli loomise ja arendamise eesmärgid on:

- ❖ sujuvate üleminekute loomine lastele, kelle vanemad töökohustuste tõttu riigist riiki liiguvad;
- ❖ toetada selliste inimeste kujunemist, kes vaatamata kultuurierinevustele ja erinevatele emakeeltele suudavad üksteist mõista, teha koostööd ja suhtuda eelarvamusteta erinevustesse.

Euroopa Koolide missiooniks on pakkuda kõrge kvaliteedilist haridust alates lasteaiast gümnaasiumi lõpuni, võimalust omandada emakeel ja samal ajal kujuneda mitmekultuurilises ja -keelses keskkonnas õppides avatud meelega Euroopa kodanikeks (Office of Secretary General of the European Schools, 2003).

1960-ndate aastate lõpuks oli selliseid koole loodud kuus, 70-ndatel aastatel lisandus kolm uut kooli ning 2007. a. oli Euroopa Kooli nime kandvaid koole kokku 14 – lisaks Luksemburgile Belgias, Hollandis, Saksamaal, Itaalias ning Hispaanias. Kuni 2007. a. oli kooli loomise üheks eeltingimuseks Euroopa institutsiooni olemasolu riigis/linnas, kuhu kool luuakse ning esmajärjekorras mõeldud Euroopa Liidu institutsioonide, ametite ja muude institutsioonide töötajate lastele³. 2007. a. võeti vastu otsus, millest lähtuvalt võib Euroopa Kooli õppekava alusel töötava ja koolikorralduslikke põhimõtteid järgiva kooli luua ka juhul, kui see ei ole mõeldud otseselt eelpoolnimetatud institutsioonide töötajate lastele. 2018. a. seisuga on tööd alustanud neliteist uut Euroopa Kooli (nn tüüp II ja tüüp III koolid)⁴ erinevates

¹ Peetakse Euroopa Liidu eelkäijaks.

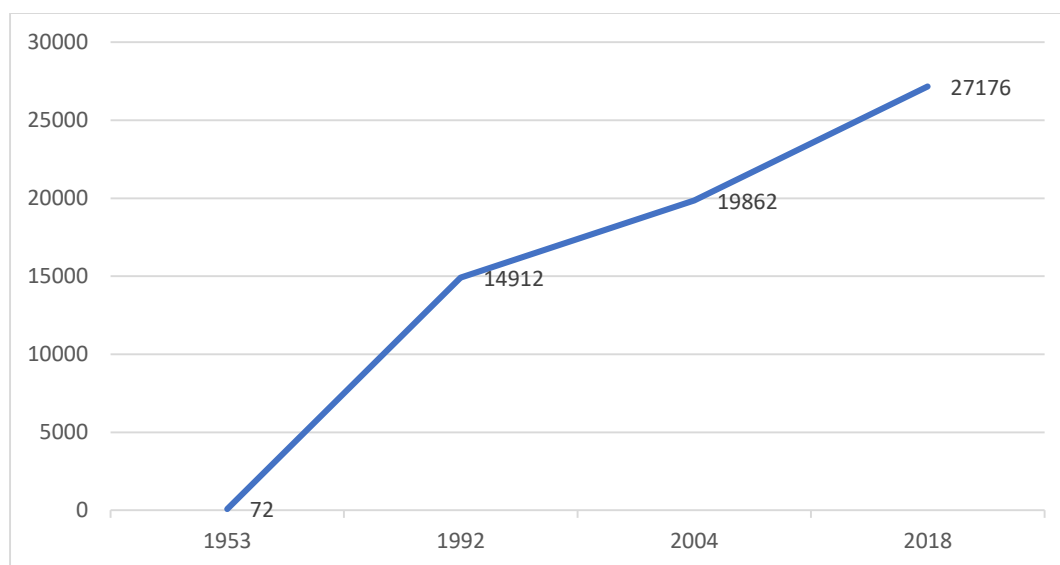
² 1957. a. loodud Euroopa Majandusühendus, tähendas ühisturgu, mis hõlmab kaubavahetust ja teenuseid.

³ Üks 60-ndatel aastatel loodud koolidest – Suurbritannias paiknev Culhami kool – on tänaseks reorganiseeritud II tüüpi kooliks ehk akrediteeritud Euroopa Kooliks.

⁴ I tüüpi koolid loodi piirkondadesse, kus asusid EL institutsioonid, kus töötas/b suur hulk liikmesriikidest vaid teatud ajaperioodiks lähetatud inimesi. Tüüp I kooli kulud kaetakse suures osas Euroopa Komisjoni eelarvest. II ja III tüüpi Euroopa koolide vahel tehti vahet põhjusel, et erinevalt viimastest on II tüüpi Euroopa koolid esmatähtsad ELi institutsioonide ja muude asjaomaste ELi õigusaktidega määratletud asutuste töötajate laste töölevõtmisel ning neil on seetõttu õigus saada Euroopa Komisjonilt rahalisi vahendeid proportsionaalselt

riikides, sh Tallinnas, kus asub ühe EL detsentraliseeritud ameti peakorter, mille töötajaskond on üsna väikese arvuline.

Kokkuvõttlikult võib öelda, et kui uute Euroopa Koolide tekkimine on toimunud mõõdukas või aeglasel tempos, siis õpilaste arv on perioodil 1957 – 2018 kasvanud drastiliselt (joonis 1): 1953. a. alustasid Luksemburgi Euroopa Koolis õpinguid 72 õpilast, 2018. aastal õpib 13 Euroopa⁵ Koolis ligikaudu 27 000 õpilast (Office of Secretary General of the European Schools, 2018c) ning akrediteeritud (tüüp II, III) koolides 4302 õpilast (Office of Secretary General of the European Schools, 2017).

Joonis 1. Õpilaste arv Euroopa koolides kokku aastati

Eelpooltoodud arvudest ilmneb, et koolide arv, võrreldes õpilaste arvuga, on kasvanud üsna mõõdukalt. Miks see nii on? Euroopa Koolide Põhikirja Konventsioonis määratletakse kooli sihtrühm: “Koolide eesmärk on anda ühtset haridust Euroopa ühenduste teenistujate lastele. (.....) Lisaks artiklites (.....) sätestatud kokkulepetes käsitletud lastele võivad koolides käia ka teised lapsed, vastavalt kuratooriumi kehtestatud piirangutele.” (Office of Secretary General of the European Schools, 1994). Üheks Euroopa Kooli loomise eeltingimuseks on olnud, et need asuvad piirkonnas, kus on EL institutsioon. See ongi peamine põhjus, miks neid koole vaid teatud piirkondadesse on asutatud. Lisaks sellele peab arvesse võtma järgmisi kriteeriume: keelesektioonide arv – soovitatavalt vähemalt

nende ELi töötajate arvuga, kes on registreeritud vastavalt kohaldatavatele õigusaktidel. Praegu ei eristata enam II ja III tüüpi koole, vaid neid nimetatakse akrediteeritud koolideks.

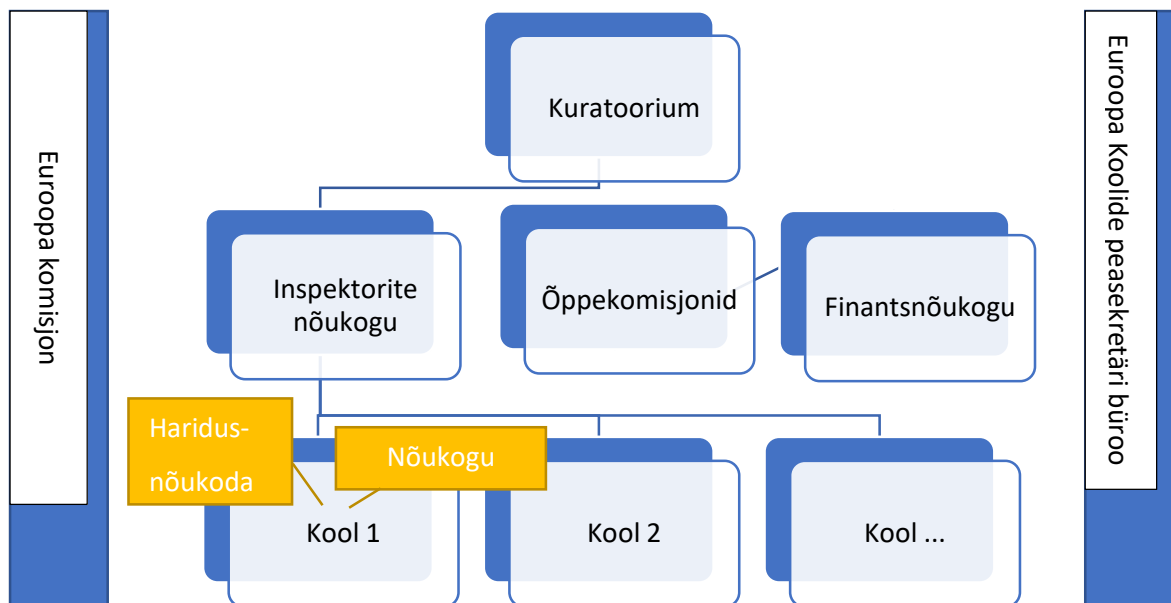
⁵ Suurbritannias asunud Culhami Euroopa Kooli suleti 2017. a õpilaste väikese arvu tõttu.

kolm erinevat õppekeelt; õpilaste arv keeleseksioonides ning nende õpilaste arv, kelle vanemad töötavad mõnes Euroopa Liidu institutsioonis. Kooli avamise otsustab Euroopa Koolide kuratoorium (ühehäälselt), kui eelnevalt on sõlmitud liikmesriigiga kokkulepped koolihoone leidmise ja kasutamise kohta (Office of Secretary General of the European Schools, 2014).

JUHTIMISSÜSTEEM

Euroopa Kooli juhtimissüsteemi võib võrreldes riiklike või võrgustikepõhistega (nt Rahvusvaheliste Koolide Nõukogu) pidada unikaalseks, sest **tegemist on nõ riikide ülese võrgustikuga**, valdkonnas, mida EL tasandil ei reguleerita. Euroopa Liidus ei ole hariduspoliitika tsentraliseeritud, riikide pädevuses on oma haridussüsteemi vastavalt siseriiklikule vajadusele kujundada ja reguleerida. Euroopa Kooli süsteemis reguleeritakse seevastu riikide territooriumil olevate haridusasutuste tegevust. Seejuures ei ole Euroopa Koolide puhul tegemist eraõppeasutustega, millel on tavaliselt ka riikides suurem tegevusvabadus. Regulatsioonid, millest lähtuvalt kõigis Euroopa Koolides õppetegevust korraldatakse, puudutavad näiteks õppekava (kõik Euroopa Koolid järgivad ühte ja sama Euroopa Koolide õppekava), eksamikorraldust (nt eksamid kõigis kohustuslikes ainetes kirjalikult ja osades ainetes ka suuliselt), õppe kvaliteedi kontrolli (nt koolide tegevuse hindamine, õpetajate ja koolijuhtide atesteerimine).

Kõrgeimaks juhtimisorganiks on nõukogu – Euroopa Kooli Kuratoorium (vt joonis 2), mille pädevuses on vastu võtta otsuseid, sh näiteks muuta õppekava, õppekorralduse põhimõtteid, õpilaste vastuvõtu tingimusi, uute koolide loomist, määrata koolide direktorid ja õppedirektorid, kiita heaks eelarved. Kuratooriumisse kuuluvad kõikide Euroopa Liidu liikmesriikide ministeeriumi tasandil esindajad, kellel on õigus võtta selle liikmesriigi valitsuse nimel siduvaid kohustusi. Euroopa Kooli juhtimissüsteemis ühest küljest allutakse ühisotsustele, teisest küljest tuleb aga otsuste ette valmistamisel arvesse võtta erinevaid hariduskultuure. Igal liikmesriigil on üks hääl ja oluliste otsuste puhul on vajalik kõigi liikmete nõusolek, mis peaks tagama selle, et vastuvõetud otsused ei ole vastuolus riikide hariduspoliitikaga. Lisaks on kõiki Euroopa Koole ühendavas kuratooriumis esindatud hääleõiguslikena Euroopa Komisjon, koolides töötavad õpetajad ning lapsevanemad (Office of Secretary General of the European Schools, 2018b). Koolide juhtimissüsteem peegeldab teatud mõttes Euroopa Kooli üldeesmärke – rõhk on vastastikusel üksteisemõistmisel ja austaval suhtumisel erinevustesse.

Joonis 2. Euroopa Koolide juhtimisskeem (General Brochure about the European Schools, 2000)

Kuratooriumi alluvuses töötavad **Euroopa Kooli peasekretär ja peasekretäri asetäitja – Euroopa Kooli tegevjuhid, kes juhivad haldusüksust – peasekretäri bürood**, mis annab nõu ja abi koolidele pedagoogiliste, haldus-, finants-, õigus- ja inimressursside küsimustes. Tegevjuhtide valimine toimub sarnaselt koolijuhtide valikule – liikmesriigid seavad üles kandidaadid, kelle hulgast kuratooriumi otsusega valitakse sobivaim.

Õppekomisjonidesse (*the Teaching Committees* – lasteaed ja noorem kooliaste; vanem kooliaste) kuuluvad inspektorid, koolide direktorid ning õpetajate, lastevanemate ja õpilaste esindajad, samuti Euroopa Komisjoni ja Euroopa Patendiameti esindajad. Komiteed analüüsivad erinevatest allikatest saabunud koolikorraldust ning õppekavasid puudutavaid ettepanekuid (nt uuringute/analüüside tulemustest tehtud järeldused, koolidest saabunud ettepanekud jms) ning teevad vajadusel nende alusel ettepanekuid Kuratooriumile kas heaks kiitmiseks või edasiarenduseks.

Kooli tasandil juhtimine on sarnane Eesti haridussüsteemile: juhtorganiks on kooli nõukogu (hoolekogu), mis kiidab heaks näiteks kooli eelarve, vastutab õppetöök nõutud füüsiliste tingimuste tagamise eest. Igapäevaelu koolis juhib ning selle eest vastutab kooli direktor koos kooliastmeid juhtivate asetäitjatega. Kõikidel koolidel on kohustus koolisiselt kokku kutsuda ka kaks haridusnõukoda: koolieelse ja noorema kooli kooliastme nõukoda ning vanema kooliastme nõukoda, millel on nõuandev, mitte reguleeriv või kohustusi võttev roll. Nendesse kuuluvad õpetajate ametiühingu esindajad, koolijuhid, õpilaste ja vanemate esindajad ning direktor võib teha ettepaneku ka teiste organisatsioonide esindajate kaasamise kohta. Küsimused, mida arutatakse, puudutavad koolikorraldust konkreetses koolis, näiteks kuidas parandada õpitingimusi, kooli sisekorra reeglid,

puudutatakse klassivälise tegevuse küsimusi, tõstatatakse (nt õpilaste ja vanemate esindajate poolt) õppetööga vm koolieluga seotud probleeme. Arutletavad teemad on koolispetsiifilised, kuid üks teemavaldkond, mida peab käsitlema – Euroopa dimensioon koolielus, – on sätestatud Euroopa Koolide üldeeskirjas. Haridusnõukogudes ei arutata õpilaste akadeemilise edasijõudmise küsimusi, see ülesanne on õppenõukogudel, kuhu kuuluvad õpetajad ja mis on organiseeritud aastakäikude põhiselt (Office of Secretary General of the European Schools, 1994).

Euroopa Koolides on õppe kvaliteedi tagamise ülesanne inspektorite nõukogul ning inspektoritel.

Koolide jaoks on loodud kaks inspektorite nõukogu: üks lasteaedadele ja nooremale kooliastmele, teine vanemale kooliastmele. Mõlematesse nõukogudesse kuuluvad kõikide riikide esindajad, kelle ülesandeks on osaleda koolide hindamise protsessis, kuid kes on kaasatud ka õppekava arendusse ja muudesse pedagoogiliste küsimustega tegelevatesse töörühmadesse.

ÕPPE- JA KOOLIKORRALDUS

Euroopa Koolid tegutsevad nn täistsükli õppeasutustena, pakkudes haridust lasteaiast gümnaasiumi lõpuni. Õpe on emakeeles, et ka uues elukohariigis saaksid lapsed õppida keeles, milles toimus õppetöö nende endises koolis/lasteaias. Koolikorralduslikult tähendab see, et ühes koolis toimub õppetöö erinevates emakeeltes, nn keeleseksioonides, kusjuures koolihoonetes ei ole keeleseksioonid eraldatud – erinevates keeltes õppivad õpilased omandavad teadmisi ja oskusi kõrvuti asuvates klassides, kohtuvad vahetundides. **Emakeele ja emakeeles õppimise võimalus harmoniseeritud ühtsete õppekavade alusel ongi kõige olulisem sisuline erinevus, mis iseloomustab Euroopa Kooli süsteemi, võrreldes rahvusvaheliste koolidega.**

Liikmesriigist saabudes on võimalik (kohustuslik) jätkata õppimist emakeeles, kui selle piirkonna/linna mõnes koolis on olemas vastav keeleseksioon. Arvestada tuleb aga sellega, et õppekava siiski erineb päritoluriigi omast, välja arvatud emakeeles.

Oluliseks erinevuseks võib pidada ka seda, et Euroopa Kooli süsteemis rõhutatakse eesmärkide tasandil keelelis-kultuurilist mitmekesisust kui väga olulist väärtust. Oma ja teiste kultuuride kohta omandatakse teadmisi emakeelses õppes, võõrkeeltes ning võõrkeelses õppes, nooremas kooliastmes⁶ toimuvates kohustuslikes Euroopa tundides. Keelelis-kultuurilistes segarühmades

⁶ Mõnes koolis ka lasteaias

toimuva õppe ning õppetöö välisel ajal koolipäeva jooksul⁷ omandatakse oskused erinevustega arvestada, neid aktsepteerida ning erinevustega toime tulla.

Tabel 1. Ülevaade Euroopa Kooli süsteemist kooliastmeti

Kooliaste	Kestus	Laste/õpilaste vanus	Õpetamise põhimõtted	Keele- ja kultuuri õppe eesmärgid
Eelkool	2 aastat	4–5aastased	Üldõpetus	Toetada kultuurilise ja sotsiaalse identiteedi kujunemist, oma ja teiste kultuurilise ja sotsiaalse identiteedi väärtustamist; edendada arusaama Euroopast kui ühiskodust.
Noorem kooliaste	5 aastat (1.–5. klass ⁸)	6–10aastased	Harmoniseeritud õppekava, emakeele areng, algteadmised matematikast, 1 võõrkeel; akadeemiliste teadmiste kombineerimine muusika, kunsti, kehalise kasvatuse, maailma avastamise ning moraali/religiooni tundidega	Eri emakeelte lõimimine Euroopa tundides ⁹ õpilaste „ühisruumi“ loomiseks. Õppe-kasvatustegevuse kaudu toetada õpilaste vaimset, kõlblist, sotsiaalset ja kultuurilist arengut, arendada õpilase teadlikkust Euroopa keelelis-kultuurilisest mitmekesisusest, toetada õpilaste keelelis-kultuurilise identiteedi kujunemist ning austava suhtumise kujunemist iga Euroopa riigi traditsioonidesse ja eripärasse.
Vanem kooliaste	7 aastat (6.–12. klass)		6.–8. klass: baasoskuste omandamine, õpilase tugevuste ja huvide väljaselgitamine 9.–10. klass: valikainete sobivuse väljaselgitamine 11.–12. klass: lõpudiplomiks ette valmistamine	Ema- ja võõrkeelses õppe- ja kasvatustegevus luua võimalused teadmiste omandamiseks erinevate kultuuride, keelte, tavade jms kohta; tõsta õpilaste teadlikkust Euroopa keelelis-kultuurilisest mitmekesisusest; toetada erinevustesse austava suhtumise kujunemist ning erinevates keelelis-kultuurilistes situatsioonides toimetulevaid isiksusi.

⁷ Üldjuhul kestab koolipäev 8.00–16.00, kusjuures vahepeal võivad õpilastel olla vabad tunnid.

⁸ Lisatud Eestis kasutusel olev klasside süsteem.

⁹ Tund viiakse läbi inglise, saksa, prantsuse või asukohamaa riigikeeles, kuid õpetajad vahelduvad ning võivad pärit olla kõigist liikmesriikidest. Euroopa tundide eesmärgiks on toetada õpilaste oma kultuurilise identiteedi kujunemist, teadmiste omandamist Euroopast ja maailmast erinevatest perspektiividest, edendada sallivust, koostööd, suhtlemist ja hoolivust teiste koolipere liikmete suhtes, kujundada oskusi edukaks õppimiseks 2. keeles (Office of Secretary General, 2016).

ÕPPEKAVA JA OMANDATAVAD PÄDEVUSED

Euroopa Koolide õppe-kasvatustegevusel on kaks üldist eesmärki: ühelt poolt pakkuda õpilasele aineõpetust ning teisalt toetada iga õpilase vaimset, kõlblist, sotsiaalset ja kultuurilist arengut (Office of Secretary General of the European Schools, 2017).

Euroopa Kooli õppekava koostamisel on lähtunud põhimõttest, et järk-järgult omandatakse üha põhjalikumad teadmised erinevates ainevaldkondades, st ainekavad on üles ehitatud kontsentriselt (sarnaselt Eesti riiklikele õppekavadele põhikoolis ja gümnaasiumis). Kõik õpilased õpivad kohustuslike ainetena 2 võõrkeelt, kusjuures esimese võõrkeele õppimist alustatakse algkooli 1. klassis¹⁰ ja teise võõrkeele õppimist vanema kooliastme 1. klassis (6. kl.). Valikainetena on võimalik õppida veel kuni kolme võõrkeelt vanemast kooliastmest (9. kl) alates. Kehalist kasvatust, muusikaõpetust ja kunstiõpetust ning Euroopa tunde (algkoolis) soovitati kohe süsteemi loomisel õpetada segarühmades (erinevate emakeeltega õpilased) ja õppekeeleks on neis ainetes üks kolmest Euroopa kooli töökeelest (saksa, prantsuse või inglise) või kooli asukohamaa keel.

Vanema kooliastme õppekava täpne ülevaade on esitatud tabelis 2 (viimased muudatused jõustusid alates 2013/14. õppeaastast).

Tabel 2. Ainete õppekeel klassiti vanemas kooliastmes

Aine/ Õppekeel klassiti	1.–2. (6.–7.)	3. (8.)	4.–5. (9.–10.)	6.–7. (11.–12.)
Emakeel	ek	ek	ek	ek
Esimene võõrkeel	1.vk	1.vk	1.vk	1.vk
Teine võõrkeel	2.vk	2.vk	2.vk	2.vk
Matemaatika	ek	ek	ek	ek
Loodusõpetus	ek	ek		
Infotehnoloogia	sg	sg	sg	sg
Inimteadused	ek	1. vk		
Bioloogia			ek	ek
Keemia			ek	ek
Füüsika			ek	ek
Ajalugu			1.vk	1.vk
Geograafia			1.vk	1.vk
Majandusõpetus			1.vk	1.vk

¹⁰ Õppekavaarenduse raames on arutatud võimalust alustada 1. võõrkeele õppimist lasteaias. Esimese võõrkeeleks on võimalik valida prantsuse, saksa või inglise keel, mis on ka Euroopa Kooli süsteemis ametlikud töökeeled.

Aine/ Õppekeel klassiti	1.–2. (6.–7.)	3. (8.)	4.–5. (9.–10.)	6.–7. (11.–12.)
Kolmas võõrkeel			3.vk	3.vk
Filosoofia				ek
Kehaline kasvatus	sg	sg	sg	sg
Kunstiõpetus	sg	sg	sg	sg
Muusikaõpetus	sg	sg	sg	sg
Valikained				*

ek – emakeel; vk – võõrkeel; sg – keeleliselt segarühm; * - õppekeel vastavalt rühmade suurusele, võib olla emakeel, 1. võõrkeel, asukohamaa keel.

Euroopa Kooli süsteemi kuuluvad koolid töötavad ühtse õppekava alusel, mis on koostatud spetsiaalselt selle koolisüsteemi jaoks, mitte ei ole ühe või teise riigi (vastava keelesektiooni) õppekavade/ainekavade koopiad. Erandi moodustavad emakeele õppekavad, kuid nendegi struktuuris lähtutakse Euroopa Kooli õppekava struktuurist ja üldpõhimõtetest, samas on õppesisu ja õpieesmärgid kooskõlas asukohamaa ainekavadega. Keelte puhul, mis on enam kui ühes riigis valdav õppekeel (nt saksa, prantsuse, inglise), on emakeele ainekavade¹¹ koostamise olnud kaasatud erinevate riikide esindajad (kooli inspektorid). Euroopa Koolides peetakse emakeele õpet väga tähtsaks, kuna „keel on rahvuskultuuri ja rahvusliku identiteedi kandja ning selle valdamine kõnes ja kirjas on inimese mõtlemisvõime kujunemise, vaimse arengu ning sotsialiseerumise alus. Emakeele hea valdamine on eduka õppimise eeldus kõigis õppeainetes.” (Office of Secretary General of the European Schools, 2017, lk 10).

Eelpoolnimetatud Euroopa Koolide eesmärged võiks pidada ka üldpädevusteks. Üldpädevused on ainevaldkondade ja õppeainete ülesed pädevused, mis on olulised inimeseks ja kodanikuks kasvamisel. Üldpädevused kujunevad kõigi õppeainete kaudu ning tunni- ja koolivälises tegevuses. (Valickis, 2017). Nende kujundamiseks on oluline ka õppesisu. Euroopa Kooli ainekavades on püütud lähtuda mitte ühe riigi perspektiivist, vaid Euroopast, aga ka maailmast kui tervikust (nt ajalooõpetuses õpetatakse erinevaid perioode erinevate Euroopa ja ka maailma teiste riikide näidetel toetudes). Alates 2011. a. on õppekavaarenduse sihiseadeks olnud ainekavade pädevuspõhiseks muutmine, mis ühest küljest võib suurendada riski, et õpetajad võiksid lähtuda mingi riigi õppekavast. Samas pööratakse aga suurt tähelepanu eksamite harmoniseerimisele ja kuna Euroopa Kooli süsteemis testitakse omandatud teadmiste ja oskuste taset enamikus ainetes, siis ei ole võimalik situatsioon, mil õpetaja järgib mingi riigi õppekava. Õpetajal on siiski võtmeroll, missugused teadmised ja oskused on õpilasel võimalus omandada, kuid see ei ole Euroopa Kooli eripära, vaid üsna iseloomulik

¹¹ nt, eesti keele ainekava - <https://www.eursec.eu/Syllabuses/2017-01-D-79-et-3.pdf> .

pädevuspõhistele õppekavadele: lõpliku otsuse õppesisu valiku osas langetab õpetaja. Õpetajast sõltub ka see, kas ja missuguses ulatuses arvestab ta laste keelelis-kultuurilist tausta. Mitmekeelsus ja -kultuurilisus on osa igapäevaelust Euroopa Koolides, see on rõhutatud missioonis ja eesmärkides, kuid ainekavades lähtutakse pigem eeldusest, et õpilane valdab õppekeelt (nt võõrkeeles õppides) aineteadmiste ja -oskuste omandamiseks piisaval tasemel. Euroopa Koolides töötavate õpetajate hinnangul omandatakse oskus toimida mitmekeelses ja -kultuurilises keskkonnas, õpitakse arvestama erinevustega ning neisse austavalt suhtuma justkui alateadlikult, sest igapäevaselt ollakse sellises keskkonnas: vastavalt suhtluspartnerile ja/või suhtlussituatsioonile vahetatakse suhtluskeelt, ollakse harjunud, et mingite nähtuste suhtes ollakse erineval seisukohal jne. Nt lasteaialapsed ja noorema kooliastme õpilased, kes üldjuhul veedavad suurema osa koolipäevast emakeelsete kaaslaste hulgas, kohtuvad mänguväljakul erinevate emakeeltega õpilastega ja mängides lähtutakse pigem huvist kui emakeelest. Vanemas kooliastmes on selline „koosolemise“ aeg veelgi pikem – lisaks vahetundidele ja ühisüritustele ka õpe segarühmades. Euroopa Koolides töötavate õpetajate kogemusele toetudes võib öelda, et kontaktid ja sõprussuhted erinevate emakeeltega õpilaste vahel tihenevad siis, kui istutakse kõrvuti samas klassiruumis.

EMAKEELNE ÕPE

Euroopa Kooli süsteemi loomise eesmärgiks oli tagada emakeelse õppe võimaluste kaudu ühest riigist teise liikuvate töötajate lastele sujuvad üleminekud hariduse omandamisel. Kuid kas kõigi 28 Euroopa Liidu liikmesriigi õpilastel on võimalik kõikjal õppida näiteks emakeeles, sh nt eesti keeles? Emakeelse õppe võimaluste tagamine on jätkuvalt prioriteet, kuid arvestades töötajate arvu kasvu ning keelelise mitmekesisuse suurenemist, siis vastus eelpolesitatud küsimusele on eitav. **2018. aasta seisuga on emakeelset haridust võimalik omandada 20 erinevas keeles, kuid mitte kõigis koolides ja mitte kõigil haridustasemetel** lasteaiast gümnaasiumi lõpuni. Brüsselis, kus on ka kõige suurem arv süsteemi esmasesse sihtrühma kuuluvate õpilaste arv, on võimalik omandada kas täistsükli (lasteaiast gümnaasiumi lõpuni) või osaliselt (nt lasteaia ja noorema kooliastme tasemel) emakeelne haridus 20 erinevas keeleseksioonis, tõsi, erinevates koolides. Luksemburgis on 2018. a seisuga esindatud 12 erinevat keeleseksiooni, teistes koolides on enamasti maksimaalselt 5–6 keeleseksiooni. See, millises keeles ühes või teises piirkonnas/koolis haridust omandada saab, on sarnaselt kooli loomise tingimustele kõigi liikmesriikide esindajate poolt kokku lepitud. Keeleseksioonide loomise üheks tingimuseks on vastavat emakeelt rääkivate õpilaste arv. **Lasteaia ja noorema kooliastme tasemel keeleseksiooni loomiseks peab olema kokku kõigis klassides minimaalselt 90 õpilast 6. aastal pärast keeleseksiooni avamist, vanemas kooliastmes 1. (6. kl) kuni 7. (12. kl) klassini vähemalt 84 õpilast 7. aastal pärast keeleseksiooni avamist** (Office of Secretary General of the European Schools, 2014).

2017. a. seisuga õppis erinevates Euroopa Koolides üle 3000 sellise õpilase, kellel ei olnud võimalik omandada haridust emakeeles. Süsteemiselt nimetatakse selliseid õpilasi „emakeelsektsioonita õpilased“ (*Students Without Language Section – SWALS*). Selliste õpilaste vanematel on õigus valida olemasolevate keelsektsioonide hulgast lapsele sobivaim, üldjuhul valitakse 2. võõrkeelest (st inglise keelt esimese võõrkeelena õppinud laps asub õppima ingliskeelsesesse osakonda). Keelesektsiooni keelt õpitakse sel juhul 1. võõrkeelena ja emakeelt esimese keelena. Emakeele tundideks jagunevad õpilased õpigruppideks vastavalt oma emakeelele, tunniplaanis toimub emakeele tund ühe aastakäigu õpilastele samal ajal. Võõrkeelse õppega kohanemiseks (vajadusel) on loodud vastav tugisüsteem, osana üldisest tugiõppesüsteemist Euroopa Koolis. Keele tugiõpet läbi viiv õpetaja teeb koostööd õpilase aineõpetajatega ning õpilane osaleb selles seni, kuni ta õppekeeles enesekindluse saavutab (mitte kauem kui üks õppeaasta). Vajadusel rakendatakse täiendavaid tugimeetmeid ka matemaatikas ning teistes võõrkeeltes ja emakeeles (näiteks juhul, kui õpilane ei ole emakeelt varem koolis õppeainena õppinud). Siiski sõltub tugimeetmete rakendamine koolisisestest võimalustest. Õpitulemuste hindamisel soovitatakse mitte emakeeles õpinguid alustavatele õpilastele rakendada diferentseeritud hindamist, nt mitte arvestada keelevigu (Office of Secretary General, 2012).

KOOLIKESKKOND

Füüsiline koolikeskkond peaks eelkõige toetama põhitegevust – teadmiste ja oskuste omandamist (Marsico et al., 2018). Järgnevalt ülevaade aspektidest, mis on seotud Euroopa Kooli põhieesmärkidega: kujundada mitmekeelse ja -kultuurilise koolikogukonna liikmetel erinevustesse austavat suhtumist, omandada viise, kuidas jõuda erinevustele vaatamata üksteisemõistmise ja koostööni, kuidas samas keskkonnas koos toimida.

Erinevad Euroopa Koolid – hooned, ruumipaigutus ja see, kuidas õppehooned on kujundatud, – sarnanevad üksteisele ja erinevad üksteisest sama palju nagu koolid tavaliselt. Ka **kujunduslikult ei ole võimalik välja tuua mingit kindlat põhimõtet või viisi, mis neid koole ühendab või eristab rahvusriikide koolidest**. Koolieelses ja noorema kooliastme õpiruumides on enamasti rohkem visuaalset infot (pildid, õpilastööd jms) võrreldes vanema kooliastme klassiruumidega. Erinevad keeled ja kultuurid on esindatud, kuid õpperuumid on pigem ükskeelsed (keelsektsiooni keel). Vanema kooliastme õpperuumide kujunduses keskendutakse pigem õppeainele ja enamasti on väljapanekud (õppematerjalid, õpilastööd) samuti ühes keeles, kuid kuna õpilased liiguvad ühest klassiruumist teise õppepäeva jooksul, siis võtavad nad vähemalt passiivselt vastu erikeelset infot. Ühes ruumis koolides on aga kindlasti samaaegselt esindatud paljud erinevad keeled ja näituste ning väljapanekute kaudu ka erinevad kultuurid – see on raamatukogu. Kas ja kuivõrd see ressurss väärtuste ja hoiakute kujundamisel on ära kasutatud sõltub mitmetest teguritest, nt mõnedes Euroopa

Koolides on raamatukogu liialt väikeses ruumis, et seda koosõppimise, uute keelte ja kultuuride avastamise kohana kasutada, mõnedes koolides on raamatukogu kasutamine piiratud kooli sisekorra eeskirjadega (kes, millal võib seal viibida, on täpselt reguleeritud).

Toetudes isiklikule kogemusele väidan siiski, et Euroopa Koolides on füüsilisest keskkonnast olulisem sotsiaalne keskkond, st inimesed, kes koolides õpivad, töötavad – mitmekeelsus, erinevad suhtlemisharjumused, võimalus erinevates keeltes suhelda, erinevatest traditsioonidest osa saada jms on tavapärane ja sellega tuleb igapähele, kes Euroopa Koolis õpib või õpetab, kohaneda.

EUROOPA KOOLIDE ÕPILASED JA TÖÖTAJAD

Õpilased

Kohanemine on oluline märksõna Euroopa Koolide süsteemis, mis on eelkõige mõeldud lastele, kelle vanemad on mobiilsed. See tähendab, et õpilased võivad õppida mingis Euroopa Koolis aasta-paar ja siis läheb pere vanemate töökohustuste tõttu kas tagasi päritolumaale või mingisse teise riiki. Kui õpilane saabub EL liikmesriigist, siis jätkab ta üldjuhul õpinguid samal tasemel (klassis), kus ta eelnevalt õppis. Kuna liikmesriigiti klasside ja kooliastmete jaotus erineb, siis on välja töötatud nn vastavustabel, mille alusel tehakse otsus, missuguses klassis või haridustasemel õpilane Euroopa Koolis jätkab (Office of Secretary General of the European Schools, 2018b). Rahvusvahelisest koolist ja kolmandatest riikidest saabunud õpilaste puhul võetakse arvesse õpilaste vanust ja edukalt läbitud kooliaastate arvu. Uutele õpilastele pakutakse vajadusel õppega kohanemiseks tuge (vt alapeatükk Emakeelne õpe). Sisseastumiskatseid kooli ei ole.

Siiski on selline õpilaste koolist kooli liikumine pigem vähenenud ja iseloomulik pigem kohtadele/linnadele, kus asuvad Euroopa institutsioonid, kuhu liikmesriigid töötajaid lähetavad (eelkõige Brüssel ja Luksemburg), EL spetsialiseeritud ja detsentraliseeritud ametites on töölepingud pikemad või alalised, mistõttu õpilased saavad ühes koolis õppida kauem, harvad ei ole juhtumid, kui ühes koolis läbitakse täistsükkel. Õpilastest lähtuvalt on mitmetes uurimustes Euroopa Koole nimetatud eliitkoolideks, kuna nendesse saavad üldjuhul õppima asuda vaid õpilased, kelle vanemad töötavad kindlates institutsioonides ja organisatsioonides. Teisalt, just see oli põhjus, miks need koolid üldse loodi. Elitaarsust on seonduvat ka näiteks vanemate haridustasemega, mis erineb nõ keskmisest Euroopa koolist. Oluliselt suuremal arvul Euroopa Koolide õpilaste vähemalt ühel vanemal on magistrikraad või kõrgem haridustase, mida seostatakse nt kõrgema õpimotivatsiooniga ja selgemate akadeemiliste eesmärkidega (Hettterschijt, 2012).

Kõigile lastele, kelle vanem(ad) töötavad Euroopa Liidu institutsioonides, peab olema tagatud koolikoht elukohajärgses (linna või piirkonna tasandil) koolis. Nagu eespool öeldud, piirkondades, kus on mitu kooli ja mitte igas koolis ei ole kõiki keeleseksioone, tuleb valida kool, kus on emakeelne aineseksioon.

Euroopa Koolide õpetajad

Euroopa Koolides töötavad liikmesriikide poolt lähetatud õpetajad ning asukohamaalt värvatud õpetajad. Euroopa Kooli üldreeglitest lähtuvalt panustavad liikmesriigid süsteemi lähetades õpetajaid, makstes nende palga. Lähetatavate õpetajate kvalifikatsioon peab vastama nõuetele, mis on kehtestatud lähetavas riigis samal ametikohal töötamiseks. Lähetatav õpetaja peab emakeelena või emakeele tasemel valdama õpetatava aine õppekeelt¹², vähemalt üht EL räägitavat keelt ja soovitavalt ka kooli asukohamaa keelt. Maksimaalne lähetusaeg saab olla üheksa aastat. Teisel ja viiendal tööaastal toimub lähetatud õpetajate atesteerimine, mis viiakse läbi asukohamaa vastava kooliastme inspektori ja õppealajuhataja poolt koostöös kooli direktoriga. Atesteerimise käigus külastatakse õpetaja tunde, küsitakse tagasisidet õpilastelt ja vanematelt (Office of Secretary General, 2017b). Sama ajaline piirang kehtib ka koolijuhtide töölepingutele. Ka koolijuhtide tööle antakse hinnang, atesteerimisprotsess toimub lähetajariigi inspektori juhtimisel lähtudes koolijuhtide atesteerimise reeglitest (Office of the Secretary General, 2009). Töötamise ajaline piirang tuleneb põhimõttest, et nii on Euroopa Koolides töötavad õpetajad enam kursis asukohamaal toimuvate arengutega haridusvaldkonnas ning tunnevad seotust oma lähetajariigiga. Koolide jaoks tähendab see aga situatsiooni, et igal aastal vahetub osa õpetajaid; õpilastel tuleb kohaneda uute õpetajatega ning saabuvatel õpetajatel Euroopa Kooli süsteemiga. Sellisel vahetusel on oma plussid ja miinused, millele on tähelepanu juhitud ka uurimustes (Leaton Gray et al., 2018). Üha enam töötab kõigis koolides ka kohapealt värvatud õpetajaid. Juhul kui mingi õpetaja ametkoht on täitmata või kui mingi aine tundide arv on väiksem kui normkoormus ja seetõttu ei saa tööle võtta lähetatud õpetajad (all 21 õppetundi nädalas), on kooli direktoril õigus kuulutada välja konkurss ja värvata puuduv õpetaja ise. Ka sel juhul peavad kvalifikatsiooninõuded olema täidetud ja nõuded keeleoskusele on samad, mis lähetatud õpetajatele, erinevused on lepingu pikkuses ja tingimustes (Office of Secretary General of the European Schools, 2016a).

Olukorras, kus õppesisu valik on eelkõige õpetaja vastutus, samuti kokku lepitud väärtuste kujundamine õpilastes, on õpetaja roll äärmiselt oluline. Sellise rolliootuse eelduseks on, et õpetaja

¹² Nt kui hakatakse õpetama muusikat, kunsti vm. segarühmades, inglise, saksa, prantsuse või asukohamaa keeles õpetatavaid aineid.

on ise teadlik Euroopa Kooli väärtustest, tunneb õppekava nõudeid, sätestatud õpieesmärke, aga ka õpilaskonna ning koolikeskkonna eripära (nt et osa aineid õpitakse teises keeles, õpilased on enamasti mitmekeelsed, nende esimene keel ei pruugi olla dominantkeel kooli asukohamaal jm). Kui koolijuhtide leidmiseks on Euroopa Kooli süsteemis välja töötatud vastavad rakenduseeskirjad (Office of Secretary General of the European Schools, 2009), siis õpetajate lähetamise põhimõtted ja süsteem erinevad riigiti, nt Eestis korraldatakse konkurss, mille raames valitakse välja sobivaim kandidaat (eesti keele õpetaja, lasteaiaõpetaja, klassiõpetaja nooremas kooliastmes). Sõltumata viisist, kuidas õpetajaid lähetatakse, võib eeldada, et tegemist on kõrgelt hinnatud, avatud meelega ning aktiivsete professionaalidega, mis samas ei pruugi tähendada, et neil on mitmekeelses ja -kultuurilises keskkonnas õpetamiseks vajalikud teadmised (nt teisekeelsest aineõppest, õpilase õppekeele oskuse toetamise võimalustest), samuti seda, kas ta suudab kohaneda uues meeskonnas. Näiteks see, et võõrkeeles (õpilaste seisukohast) ainet õpetav õpetaja (valdab õppekeelt emakeelena või emakeele rääkija tasemel), on samaaegselt ka keeleõpetaja, ei ole süsteemiselt erilise tähelepanu all olnud, kuigi seda teemat on käsitletud (Bulwer, 2003). Ka emakeeleõpetajad peaksid valmis olema situatsiooniks, et tegemist on kaks- või kolmkeelsete lastega, kellel kas puudub akadeemilise (ei ole õppinud koolis) emakeele õppe kogemus või ongi emakeeletunnid ainus aeg, mil keelt aktiivselt kasutatakse, sest kodune keel on muu keel. Teisekeelse aineõppe (lõimitud aine ja keeleõppe) iseärasuste tundmine ei ole otseselt nõue Euroopa Koolis tööle asumisel, eeldatakse teatud tasemel süsteemi tundmist ja pigem on olulisem keeleoskus (Office of Secretary General of the European Schools, 2017a; Office of Secretary General of the European Schools, 2018a). Töö käigus peaks kujunema oskus selliste situatsioonidega toime tulla ja õpilasi toetada, ka keeleliselt. Kandidaadi meeskonda sobivust, samuti tema võimalikku toimetulekut mitmekeelses ja -kultuurilises keskkonnas nõ hindavad lähetajariigi esindajad (inspektor, konkursikomisjon vms), kes aga enamasti ei tunne koolikogukonda. Koolijuht ei osale lähetatud õpetajate tööle võtmise protsessis, mis aga mudeli rakendamise seisukohast oleks tähtis.

Mudeli rakendamisel on oluline mõelda ka täienduskoolitussüsteemile ning sellele, kuidas õpetajaid enam koostööle suunata ja motiveerida. Euroopa Kooli peasekretäri büroo organiseerib täienduskoolitusi koolijuhtidele, harvemini õpetajatele (prioriteetsed teemad, sihtrühm piiratud arvuliselt). Suurim vastutus täienduskoolituse eest lasub koolil – organiseerida koolisiseseid täienduskoolitusi – ning inspektoritel, kes vastutavad selle eest, et lähetatavad õpetajad vastaksid kvalifikatsiooninõuetele, aga samuti, et nad suudavad läbi viia kvaliteetset ja kaasaja nõuetele vastavat õpet, mis tähendab ka õpetajatele täienduskoolitusvõimaluste pakkumist. Koolides organiseeritakse täienduskoolitusi nn pedagoogiliste päevade raames (1–2 õppepäeva aastas), vabal ajal, nt praktikult praktikule. Samas on tunniplaani iseärasuste tõttu keeruline leida aega, mis sobiks

kõigile koolis töötavatele (isegi eraldi kooliastmeti) õpetajatele. Lähtuvalt kooli prioriteetidest ja järelevalve (Kooli terviklik hindamine – *Whole School Inspection*) tulemustest ning õpetaja atesteerimise tulemustest (teise ja viienda tööaasta jooksul) võivad õpetajad otsida ka ise täienduskoolitusvõimalusi, mis tuleb kooskõlastada koolijuhtidega ning lähetajariigi inspektoriga. Täienduskoolituste suhtes on kriitilised Euroopa Koolide õpetajad ja sellele on tähelepanu pööratud ka ülevaadetes ning uurimustes (Bulwer, 2003; Hetterschijt, 2012; Housen, 2002; Leaton Gray et al., 2018). Kuigi tegemist on sotsiokultuuriliselt erineva keskkonnaga, siis õpetajad tajuvad, et pigem vajaks nad tuge ja täienduskoolitust valdkondades, mis on seotud kooli igapäevaeluga, nt hariduslike erivajadustega laste õpetamine, kujundav hindamine, õppe diferentseerimine, IT-alased oskused.

Kas ja mil viisil õpetajad kooliseselt koostööd teevad, sõltub palju indiviididest ja koolijuhist, kes kas suudab õpetajaid positiivselt meelestada koostöö suhtes või mitte. Koostööle motiveerivad õpetajaid ka nn kohustuslikud teemad, nt eksamite harmoniseerimine (sellest tulenevalt ka näiteks koostöö töökavade koostamisel), kooliülesed ja koolide vahelised projektid. Koolide praktikast selgus, et mõnes koolis teevad tihedat koostööd need emakeelt õpetavad õpetajad, kes õpetavad ilma keeleseksioonita (SWALS) õpilasi, nt viiakse läbi ühiseid kirjandusprojekte, mõnes koolis on traditsiooniks temaatilised aineteülesed projektid, näiteks keskkonnakaitsealastes projektides teevad koostööd loodusainete ja kunsti õpetajad. Koostööd on võimalik organiseerida eelpoolnimetatud pedagoogiliste päevade raames, samuti 1–2 päeva enne kooliaasta algust ja 1–2 päeva pärast kooliaasta lõppu.

Õpilased nagu õpetajadki on ümbritsetud erinevatest keeltest ja kultuuridest. Õppetunnis kogevad nad erinevaid hariduskultuure (Hofstede, 1986; Educational culture, 2014), õpivad osaliselt võõrkeeles ja õpirühmades, kus on erinevaid emakeeli rääkivad õpilased, vahetundides on nad ümbritsetud erinevatest keeltest. Mitmekesisus nagu ka spontaanne keelevahetus on Euroopa Koolides tavapärane. Samas ei tähenda see automaatselt, et sellises keskkonnas töötavad inimesed on avatumad koostöö suhtes.

Lapsevanemad

Lapsevanemad on oma lapse kaudu koolikogukonna liikmed, nende koostöövalmidus ja aktiivsus on olulised nii rahvusriikide haridussüsteemis kui ka sellistes süsteemides nagu seda on Euroopa Kool. Kodu ja kooli koostöö on Euroopa Kooli süsteemis üsna põhjalikult kirjeldatud erinevates regulatsioonides (Office of Secretary General of the European Schools, 2018b), vanemad on kaasatud juhtimisse nii kooli kui ka süsteemi tasandil Lastevanemate Ühenduse kaudu (General Brochure about the European Schools, 2000), kusjuures neil on õigus sõna sekka öelda kõigis kooli- ja hariduskorralduslikes küsimustes, nt õppekava arenduses, pedagoogide kvalifikatsiooni ja keeleoskuse küsimustes. Lastevanemate Ühenduse aktiivsust võiks võrrelda Eesti

Keelekümbelprogrammi Lastevanemate Liidu toimekusega. Üldistavalt võib öelda, et kodu ja kooli koostöö Euroopa Koolides sujub, on nõ läbipaistev, eelkõige tänu sellele, et vanemad on erinevatel juhtimistasanditel kaasatud ja neil on sõnaõigus kooli (aga ka süsteemi tervikuna) arenduses. Vanemate arvamust küsitakse näiteks kooli sisehindamisprotsessis (mis on aluseks aasta ning pikaajaliste arendustegevuste kavandamisel). Varasematest uuringutest ilmneb, et kõige väärtuslikumaks peavad vanemad Euroopa Kooli mitmekultuurilist õpikeskkonda ja heal tasemel võõrkeelte omandamise võimalusi, samuti võimalust õppida emakeeles ja emakeelt. Kui emakeele õppimise osas on vanemad üldiselt üksmeelselt positiivsed, siis emakeelseesse õppesse kui kohustuslikku valikusse (kui vastav keeleseksioon on piirkonnas olemas) on osad vanemad eriarvamusel, eriti 21. sajandil EL ühinenud liikmesriikidest pärit pered (Leaton Gray et al., 2018; Martinez et al., 2015). Küsitlustulemustele toetudes on enim rahulolematust teises keeles õpetatavate ainete kvaliteediga, sagedasima argumendina toovad vanemad siiski välja üksnes selle, et ainet ei õpeta emakeelena õppekeelt rääkiv õpetaja. Välja on toodud ka ebapiisavat tuge ja tugiteenust pakkuvate spetsialistide puudust, sh juhul, kui õpilane vajab abi teises keeles õppes toimetulekuks. Kuigi vanemate esindatus peaks olema vähemalt teoreetiliselt tagatud kõigil tasanditel, siis osa vanematest on siiski arvamusel, et nende häält peaks palju rohkem kuulda võtma. Lapsevanemad lähtuvad oma ootustes haridusasutusele nõ oma haridussüsteemist/varasemast hariduskogemusest. Näiteks, teatud hariduskultuure iseloomustab, et õpetus on pigem õpetajakeskne, õppetunnis peab olema tagatud distsipliin (vaikus, õpetaja räägib suhteliselt palju), vanemate hinnangul tuleb koolis keskenduda eelkõige akadeemiliste teadmiste omandamisele, mitte sotsialiseerumist toetavatele tegevustele. Koolides esineb juhtumeid, mil vanemate arvates on kõik, mis toimub koolis üksnes või peamiselt õppeasutuse vastutus, ei mõisteta kodu rolli õpilaste motiveerimisel ja toetamisel. Samas esineb juhtumeid, et vanemate rolli ja tuge ei kasutata koolide poolt positiivse ressursina ära, st häält ei võeta tõsiselt kuulda.

Peamiselt tekivad konfliktsituatsioonid siis, kui lapsel esineb probleeme akadeemilises edasijõudmises või uute õpetajatega kohanemisel (nt õpetajate vahetus seoses lähetusaja lõppemisega, uude kooli õppima asumine), mis on aga iseloomulikud kõigile koolidele.

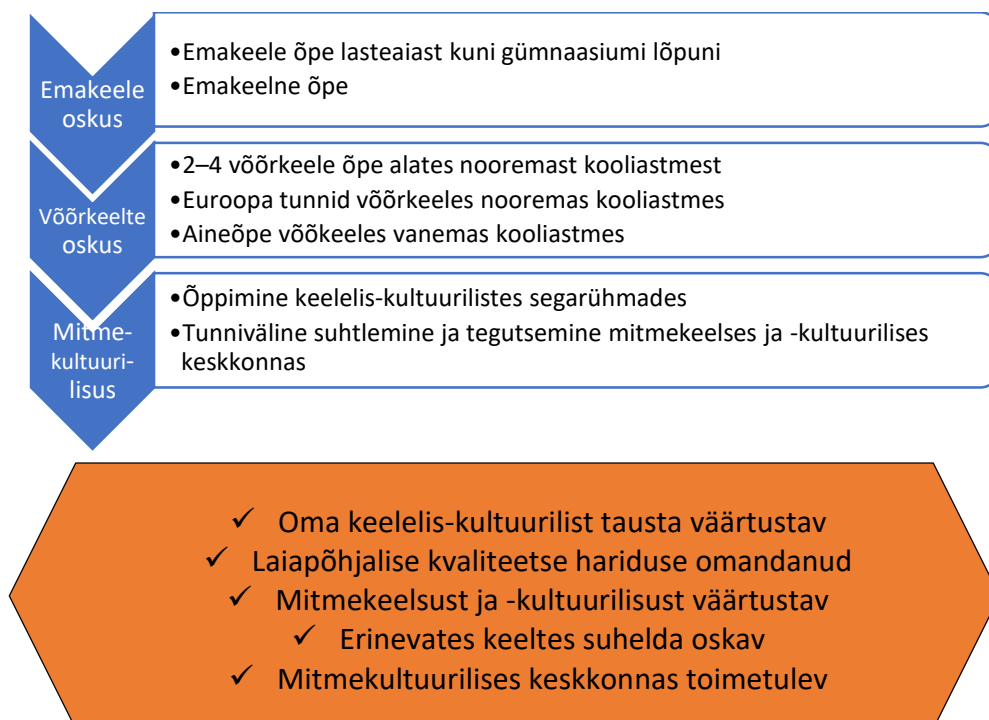
Koolide sisekorrareeglites on üldjuhul kirjeldatud, kuidas tuleks toimida probleemide ilmnemisel (esmaltpöörduda aineõpetaja poole ja alles siis, kui sobivat lahendust ei leita klassijuhataja, pedagoogilise nõustaja, õppedirektori ja direktori poole). Esineb juhtumeid, mil vanemad loodavad probleemi lahendamist administratiivsete meetmetega ja esmaltpöördatakse kooli direktori poole (et direktor "kutsuks õpetaja korrale"). Ka selline käitumine on iseloomulik pigem vanematele, kes on harjunud hierarhilise koolistruktuuriga. Teistsugune probleemilahendustaktika iseloomustab vanemaid, kes pärinevad kultuuridest, kus kogukond on väga tähtis; sel juhul kaasatakse

probleemilahendusse oma kogukond väljaspool kooli (aga kooliga seotud), jagatakse infot, arutatakse, aineõpetaja poole pööratakse alles siis, kui kogukonnas on piisavalt infot levitatud, probleemi ja võimalikke lahendusi arutatud, mis aga ei pruugi olla konstruktiivsed lahendamisel, mis võib viia pigem ühe või teise lapse sildistamiseni.

Kooli juhtidel (või haridusjuhtidel, juhul kui hakatakse rakendama uut haridusmudelit) tuleb arvestada sellega, et vanemate (aga ka õpetajate) ootused, kuidas õppimise-õpetamise protsess peaks toimuma, on sageli alateadvuses seotud eelneva hariduskogemusega (nii isikliku kui ka laste varasema kogemusega) ja seetõttu ei tule need esmalt üldse kõne alla, sest ootuste erinevust tajutakse alles protsessis. Seetõttu on kasulik, kui ühised tõekspidamised ja reeglid jätkuvalt tähelepanu all hoitakse, nendest räägitakse (nt õppeaasta alguse- ja/või lõpukonverentsidel, lastevanemate koosolekutel).

KOKKUVÕTE EUROOPA KOOLI HARIDUSMUDELIST

Euroopa Kool on üks näide sellest, kuidas hariduskorralduslike meetmetega luua õpilastele võimalused omandada mitu keelt, omandada oskused tegutseda mitmekultuurilises ja -keelises keskkonnas. Joonis 3 annab sellest ülevaate. Nagu sellelt näha, on emakeele ja võõrkeelte õpe süstemaatiliselt kavandatud, samas kui mitmekultuurilises keskkonnas toimetulekut õpitakse rohkem nõ. möödaminnes ehk igapäevaste kokkupuudete ning koolielus ümbritseva mitmekesisuse kaudu. Siiski on Euroopa tunnid üks selge õppekava osa, mille kaudu ka mitmekesisuse omandamine koolipäeva formaalseks osaks on muudetud.

Joonis 3. Eesmärgid ja nende saavutamise hariduskorralduslikud meetmed Euroopa Koolis

Euroopa Kooli kui mitmekeelse hariduse mudelit eristab teistest kaks- ja mitmekeelse hariduse mudelitest mitu tegurit:

- ❖ erinevalt rahvusvahelistest koolidest õpitakse emakeelt, mitte vaid õppekeelt ja võõrkeeli;
- ❖ ühes koolis on erinevad keeleseksioonid ja erinevate emakeeltega õpilased õpivad teatud osa aineid koos võõrkeeles;
- ❖ tunniväliselt puututakse kokku erineva keelelis-kultuurilise taustaga inimestega;
- ❖ väga paljudel juhtudel õpitakse koolis, mis asub keskkonnas, kus õpilase emakeelt ei räägita.

Tegemist on sarnaselt keelekümbluse erinevate programmidega rikastava mudeliga, mis kõige üldisemal tasandil tähendab seda, et olemasolevat ei kaotata (nt emakeele oskust võõrkeelses keskkonnas elades ja õppides), teiste keelte oskus omandatakse täiendavalt (Baker, 1996).

Euroopa Koolis on ühe kooli katuse all koos erinevad keeleseksioonid, samas suureneb pidevalt koosõppimise aeg; segarühmades, kus istuvad kõrvuti erinevate emakeeltega ja erineva kultuuritaustaga õpilased, õpitakse muusikat, kunsti, kehalist kasvatust, võõrkeeli ja vanemas kooliastmes ka teatud aineid.

Keeleseksioonides õpetatavate ainete klassiruumid ei ole koolihoonetes eraldatud korruste kaupa ega muul viisil, vaid paiknevad kõrvuti, nt bulgaariakeelse matemaatikatunni lõppedes kohtuvad bulgaarlastest õpilased koridoris inglise keeles matemaatikat või prantsuse keeles bioloogiat õppivate õpilastega. Toetudes isiklikele kogemustele võin väita, et kui näiteks vanema kooliastme esimestes klassides suhtlevad õpilased rohkem oma emakeelsete sõpradega, klassikaaslastega, siis vanemates klassides, kui umbes pooli aineid õpitakse segarühmades, sagenevad kontaktid erinevate emakeeltega õpilaste vahel ja tekivad uued sõprussuhted.

Tänu sellele, et õpilased viibivad ja tegutsevad pidevalt mitmekeelses ja -kultuurilises sotsiaalses keskkonnas, õpitakse erinevusi tundma ja aktsepteerima, omandatakse oskus sellistes tingimustes toime tulla, sh nt keeli vahetama, erinevate traditsioonidega arvestama, samas oma keelelis-kultuurilist identiteeti kaotamata.

Mida võiks olla Eestil Euroopa Kooli süsteemilt õppida? Euroopa Koolide toimimises on mitmeid olulisi põhimõtteid ja praktikaid, millest ka Eestil ühtse kooli kavandamisel oleks oluline õppida ning mida tulevikuotsuste kujundamisel silmas pidada. Siinkohal on välja toodud mõned olulisimad:

- ❖ Euroopa Kool on edukas näide mitmekeelsuse võimalikkusest – üheaegselt ning hästi kavandades kasvavad õpilastest nii oma emakeelt kui mitut teist võõrkeelt oskavad täiskasvanud. Ühe keele omandamine ei toimu Euroopa Koolis teiste keelte arvelt, uus keel omandatakse täiendavalt.
- ❖ Keelteoskuse areng ning järjekord on hästi läbi mõeldud ning tunniplaanis selgelt kavandatud.
- ❖ Füüsilise keskkonna kavandamisel on teadlikult hoitud keeleseksioonid mitte-eraldatult, et eri keeltes õppivad õpilased igapäevaselt omavahel kokku puutuksid. See tagab selle, et keelte ja kultuuride paljusus on osa igapäevasest normaalsusest.
- ❖ Euroopa tunnid kui mitmekesisuse „õppimise“ tunnid – võimaldavad teadlikult toetada mitmekultuuriliste oskuste arengut. Vanemas kooliastmes toimub see pigem mitteformaalselt – õppides segarühmades, puutudes kokku erinevate õpitegevuste ja vaba aja tegevuste käigus omandatakse oskused erinevusi märgata ja neisse austavalt suhtuda.
- ❖ Euroopa Kool toetab õpilaste oma rahvuskultuurilise identiteedi kujunemist emakeele ja emakeelse õppe kaudu ning Euroopa identiteedi kujunemist õppesisu ja koosolemise kaudu.
- ❖ Euroopa Kooli õpetaja peab olema avatud meelega, kohanemisvõimeline, valdama vähemalt kaht keelt (lisaks õpetatava aine keelele ka üht töökeelt ning soovitatavalt kooli asukohamaa keelt) ning suutma neis keeltes õppetööd läbi viia. Õpetajal peaks olema vähemalt algteadmised mitmekeelses ja -kultuurilises õpikeskkonnas õpilase toetamise võimalikest viisidest (nt teadmised lõimitud aine- ja keeleõppest) ning diferentseeritud õppest.

KASUTATUD KIRJANDUS

Baker, C. 1996. Foundations of Bilingual Education and Bilingualism. Multilingual Matters.

Educational culture. 2014. The linguistic integration of adult migrants: from one country to another, from one language to another. Council of Europe. pp. 53. Viimati külastatud 21.01.2019: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016802fd54a>

Hayden, M.; Thompson, J. 2008. International Schools: growth and influence. UNESCO. International Institute of Educational Planning. Paris. Külastatud 02.12.2018: <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001803/180396e.pdf>

Hofstede, G. 1986. Cultural differences in teaching and learning. International Journal of Intercultural Relations, Vol. 10, pp. 301-320. Viimati külastatud 21.01.2019: [https://cdn.southampton.ac.uk/assets/imported/transforms/content-block/UsefulDownloads_Download/556FF0E46EA742B2822ED2D32D89EA74/Hofstede%20\(1986\)%20Cultural%20differences%20in%20Teaching%20and%20Learning.pdf](https://cdn.southampton.ac.uk/assets/imported/transforms/content-block/UsefulDownloads_Download/556FF0E46EA742B2822ED2D32D89EA74/Hofstede%20(1986)%20Cultural%20differences%20in%20Teaching%20and%20Learning.pdf)

Leaton Gray, S., Scott, D., Mehisto, P. 2018. Curriculum Reform in the European Schools. Towards a 21st Century Vision. Palgrave Macmillan. Viimati külastatud 21.01.2019: <https://www.palgrave.com/br/book/9783319714639>

Martinez, M.A., Hetterschijt, C., Iglesias, M.I. 2015. The European Schools: Perspectives of parents as participants in a learning community. *Journal of Research in International Education*, Vol. 14(1), pp 44-60.

Marsico, G., He, M., Valsiner, J. 2018. Arenas for implicit education: Looking at leftovers. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, nr 6(1), 2018, 67–76. Viimati külastatud 22.01.2019: <https://doi.org/10.12697/eha.2018.6.1.03b>

Office of Secretary General. 2014. Criteria for the setting up, closure or maintenance of European Schools. Viimati külastatud 22.01.2019 <https://www.eursec.eu/BasicTexts/2015-04-D-18-en-1.pdf>

Office of Secretary General of the European Schools. 1994. Euroopa Koolide Põhikirja Konventsioon. Viimati külastatud 21.01.2019: https://www.eursec.eu/BasicTexts/SW1_21994A0817-et.pdf

Office of Secretary General of the European Schools. 2016a. Service Regulations for the Locally Recruited Teachers in the European Schools. Viimati külastatud 15.02.2019: <https://www.eursec.eu/BasicTexts/2016-05-D-11-en-4.pdf>

Office of Secretary General of the European Schools. 2016b. Syllabus European hours in the primary cycle. Viimati külastatud 21.01.2019: <https://www.eursec.eu/Syllabuses/2016-08-D-17-en-3.pdf>

Office of Secretary General of the European Schools. 2017a. Eesti keele (emakeelena) ainekava eelkoolile ja nooremale kooliastmele. Viimati külastatud 21.01.2019: https://www.eursec.eu/BasicTexts/SW1_21994A0817-et.pdf

Office of Secretary General of the European Schools. 2017b. Regulations for members of the seconded staff of the European Schools. Viimati külastatud 21.01.2019: <https://www.eursec.eu/BasicTexts/2011-04-D-14-en-9.pdf>

Office of Secretary General of the European Schools. 2018a. Control of the level of linguistic competence as part of the procedure for recruitment of non- native speaker teaching and educational support staff. Viimati külastatud 22.01.2019: <https://www.eursec.eu/BasicTexts/2018-01-D-65-en-3.pdf>

Office of Secretary General of the European Schools. 2018b. General Rules of the European Schools. Viimati külastatud 21.01.2019: <https://www.eursec.eu/BasicTexts/2014-03-D-14-en-7.pdf>

Office of Secretary General of the European Schools. 2018c. Report of the Secretary-General to the Board of Governors of the European Schools for the year 2017. 2018. Viimati külastatud 02.12.2018: <https://www.eursec.eu/Documents/2018-01-D-58-en-2.pdf>

Office of Secretary General of the European Schools. 2018d. The Accredited European Schools/Schools in the process of accreditation 2017-2018 school year Fact Sheets. 2017. Viimati külastatud 02.12.2018: <https://www.eursec.eu/Documents/2017-07-D-14-en-2.pdf>

Office of Secretary General of the European Schools. 2019a. Euroopa koolide direktorite ja asedirektorite ametisse määramise ja hindamise rakenduseeskirjad. Viimati külastatud: 02.12.2018: <https://www.eursec.eu/BasicTexts/2009-D-422-et-5.pdf>

Office of Secretary General of the European Schools. 2019b. Provision of Educational Support in the European Schools – Procedural document. Viimati külastatud 21.01.2019: <https://www.eursec.eu/Documents/2012-05-D-15-en-11.pdf>

Office of Secretary General of the European Schools. 2019c. Organisation of studies. Viimati külastatud 22.01.2019: <https://www.eursec.eu/en/European-Schools/studies/studies-organisation>

Poom-Valickis, K. 2017. Eessõna. – Üldpädevuste kujundamine aineõpetuses. Koostaja-toimetaja Aruvee, M. lk 6. Viimati külastatud 21.01.2019: https://oppekava.innove.ee/wp-content/uploads/sites/6/2017/05/Üldpädevused-aineõpetuses_TLU.pdf